

دکتر حمیدقلی قزل اباغ
رئیس سابق اداره طب قانونی وزارت دادگستری

بنام خداوند صحت و امان

تعریف طب قانونی

پزشکی قانونی عبارت است از بکار بردن معلومات طبی در مسائل حقوقی و جزائی و جنائی در خلافتکاری خارج از وظایف اجتماعی بشر. بنا بر این طب قانونی میدان نامحدودی دارد و روز بروز هم بر وسعتش افزوده میشود در این مختصر رساله یکم مقدمه و چند مبحث عملی ذکر میشود.

تاریخ ایجاد پزشکی قانونی در دنیا

ایجاد پزشکی قانونی در سه دوره است (Périodes) :

۱ - دوره خیالی و فرضی (Période fictive) - هنگامیکه بشر از تمام نعمات اجتماعی محروم بوده از پزشکی قضائی نیز اثری وجود نداشته فقط در زمان حضرت موسی قوانینی وضع شده بود برای تشخیص سلامتی پرده بکارت و یا پارگی و جرح آن و تشخیص آدمکشی

قوانین اصلی رم که منسوب به نو ما است اجازه پاره کردن شکم زن حامله مرده را داد و نیز در رم هر مرده را در معرض معاینه عامه میگذارند تا تشخیص نوع مرگ آن داده شود

۲ - دوره مبهم (Période abstraite) بعضی توانین در زمان بقراط و ارسطو و نیز در سنوات مسیحی ۱۳۱۱ و ۱۳۵۲ فیلیپ لوبل (Philippe Lebel) مقرراتی وضع کرد از قبیل قسم دادن پرشک و امیومه کردن (مومیائی) جنازه در عصر اینوسان سوم Innocent III و گرگوارنهم Grégoire IX مقرر گردید هر فردی که مبتلا بمجازاتاتی شود در آخر انجام کار پزشکی او را معاینه کند.

در ۱۳۷۴ مسیحی در فاکولته مون پلیه Faculté Montpellier اجازه تشریح کردن اموات داده شد آرماند دوویلنوو Armand de Villeneuve در صدد جستجوی زهر در بدن مرده در شهر ونیز Venise برآمد و دو جلد کتاب در این مبحث در ۱۴۰۲ مسیحی نوشت و بچاپ رسانید در ۱۵۳۲ مسیحی شارل کن Charles - Quint حکم قانونی کردن طب قضائی را صادر نمود

دولت فرانسه مدتها انتظار داشت که قانون جزائی نوشته شود تا بعضی قسمتهای

آنها بنام پزشکی قانونی طبع نماید طب قضائی در قرن شانزدهم مرهون آبرواز پاره Ambroise Paré است که در آن تاریخ رسمیت یافت و نیز در کتابش برای قضاة استدلال کرده که مغرقتی زنده و یا مرده در آب انداخته شده و نیز شرح خفه شدن بادود و بخار آتش ذغال (اسید کربنیک (Acide Carbonique) و علائم باکره بودن زن و عینین بودن مرد را بخوبی شرح داده (Impuissance) از اینجهت میتوان آبرواز پاره را پدر طب قضائی شناخت .

طب قضائی در قرن ۱۷ ترقی مهمی کرد در همین قرن طب قضائی بر دو نوع قسمت گردید :

طب قضائی - جراحی قضائی

حکم جزائی که در زمان کولبر Colbert صادر گردید طبایب و جراحی قضائرا شغل مستقل قرار داد .

اولین لقب پزشکی قانونی به روی Roy داده شده - پزشکان زیادی در این رشته کار کرده و کتابهای متعدده نوشته اند - فوق آن پزشکان باید نام کسی را برد که به طب قانونی صورت علمی داده - در قرن ۱۶ مسیحی پاره Paré اختراع اینکار را داشت و در قرن ۱۶ پول زا کشیاس Paul Zacchias بود که در ۱۵۵۴ عیسوی در رم متولد شده بود و تمام عمر علمی خود را در این رشته صرف نمود .

۳ - دوره ثابته Période positive حالا در این دوره زندگی میکنیم - در ۱۷۷۰ لافوس Lafosse در روی جنازه زحمت زیاد کشیده تا توانسته است آثار و علائمی ذکر نماید و در ۱۷۸۳ شومیه Chaussier نوشتجات مشهوری از خود بیادگار گذاشته که دلالت کامل بر اهمیت پزشکی قانونی مینماید - در ممالک مختلفه دولتها و سرمایه داران سعی بلیغ بکار بردند برای ترقی و ترویج پزشکی قضائی که امروزه آن را طب قانونی مینامند - احتیاج باعث گردید که لابراتوارهای سم شناسی و نسج شناسی و بیولوژی (علم الحیات) ترقی و دایر گردد - بدون آنها نمیتوان اغلب تشخیص علت فوت و یا امراض مختلفه را داد .

مقدمه

احضار طبیب کارشناس - در مواقع عادی احضار طبیب بوسیله دادستان و دادیار و یا زبیرس و محاکم دادگستری و در مواقع لازمه و فوری بوسیله یکی از مامورین و ضابطین دادگستری و کلانتریها و حکام نظامی و صاحب منصبان ژاندارمری و قضات صلح و کدخدایان و نوایشان صورت میگردد - پزشک مستخدم مجبور با طاعت است و نمیتواند بقوه احضار کننده جواب رد داده و برای خدمت منظوره حاضر نگردد لهذا پزشک قانونی و سایر کارشناسانش باید همیشه برای انجام خدمت حاضر باشند و در موارد جنایات که ضابطین دادگستری و پلیس و ژاندارم به پزشک غیر مستخدم رجوع میکنند رد و امتناع او از خدمت محوله

بنام خداوند صحت و امان

وی را در معرض سیاست و مجازات قرار خواهد داد - اگر پزشکی انجام خدمتی را قبول کرد حکمی بعنوانش باید صادر گردد که حاوی موضوع مأموریتش باشد و باید قسم یاد کند که صورت معاینه و راپورتش را با درستی و تقوی تنظیم نماید (۱)

طریقه بازرسی و تحقیق - طبیب احضار شده اعم از رسمی و مستخدم و غیر مستخدم بسبب تغییراتی که ممکن است بموضوع رسید گیش رخ دهد باید بدون معطلی مشغول کار و انجام خدمت گردد و نباید در یکی از تحقیقات و معاینات لازمه اندکی تصور ورزد بازرسی فنی (پزشک قانونی و یا کارمند متخصص) باید با نهایت دقت در موضوع مأموریت خود رسیدگی نماید بدون آنکه بموضوع دیگری بپردازد و نیز نباید در یکی از تحقیقات و تفتیشات مریض و یا مصدوم و مجروحی اندکی تصور ورزد زیرا این قبیل سهل انگاریها و کم اعتنائیها غالباً ترمیم ناپذیر و موجب خطر معلول میشوند و باید در هنگام معاینه از تحقیقات و تفتیشاتی که ممکن است باعث صدمه شخص موضوع رسیدگی گردد پرهیز نماید و همچنین هنگام تشریح نعش باید تمام اعضاء آنرا امتحان نموده تا بتوان بطور وضوح و یقین گفته شود که جرح و خرابی چه عضو و قسمتی از بدن باعث مرگ شده - صورت تحقیقات چنان باید واضح و آشکار نوشته شود که هر قدر هم مردم بخواهند بعد ها خورده گیری کند نتوانند در آن ایراد گرفته و قصوری ورزند.

صورت معاینه

صورت معاینه عبارت است از شرح معاینه و مناظره که یک یا چند طبیب پسندیده و معتمد دادگستری میدهد در شرح احوال طبیعی و اخلاقی یک شخص و حاملگی و مرگ حادثه و قتل عمدی و بانوعی از سسومیت ها و غیر آن .

صورت معاینه مرکب از سه قسمت اصلی ذیل میباشد

صورت مجلس و کیفیت و نتیجه - و بعضی اوقات گفتگوها و مطالعات و مشاجرات و اراده را هم باید بآنها اضافه نمود .

اول - صورت مجلس - صورت مجلس ورقه ایست که در آن موضوعات ذیل درج میشوند :

- ۱ - اسم و نام خانواده و لقب و تخصص و محل و مأوای کارشناس و پزشک قانونی .
- ۲ - نام مقامات احضارکننده .
- ۳ - تاریخ احضار .
- ۴ - محل اعلام قسم .
- پزشک باید قسم یاد کند که براستی و درستی صورت معاینه را خواهد نوشت .
- ۵ - روز و ساعت و مکان تفتیش با ذکر اسامی اشخاص حاضر .
- ۶ - نوع تفتیش و رسیدگی .

(۱) اولیای دادگستری باید هر پزشک مأمور معاینه را قسم دهند .

معاینه از هر قبیل کوفتگی و جرح و تجزیه و امتحانات قسمت های مختلفه بدن و تشریح نعش .

دوم - کیفیت یا شرح تحقیقات و رسیدگیها - شرح رسیدگیها باید کامل باشد - پزشک قانونی و یا پزشک بصیر و آگاه باید تمام علائم ممیزه جراحات و اورام و لکه ها و غیره را که دم نظرش آمده اند بنویسد بدون آنکه هیچ ذکری از نتیجه کند و نیز باید اصطلاحات علمی را که الزاماً استعمال میکند شرح دهد تا در دسترس فهم هر کسی قرار گیرد و نباید از عملیات لازمه از قبیل تجزیه شیمیائی و امتحانات ذره بینی و نسج شناسی کوتاهی کند .

شوسیه **Chaussier** گفته است که عقاید طبیب خبره باید آزاد و مبین اصل عمل بوده باشد و قضاة نیز همان را باید از پزشک متخصص بخواهند - بقیه بعهدہ خودشان است که از نظر قانونی ترجمه و تفسیر نمایند چون پزشک نه قاضی میتواند باشد و نه عضو هیئت منصفه .

پزشک در موقع تشریح نعش قبل از باز کردن بدن و یا هر نوع عملی باید منظره خارجی نعش را یادداشت کند .

سوم - نتیجه - صورت معاینه باید جواب تمام سؤالات بازپرس و یا قاضی را بدون حشو و زوائد بدهد و مندرجات آن باید چنان با اصطلاحات و الفاظ روشن و تصریح شده باشند که بخوبی نظریه متخصص کاردانرا بیان کنند و نتوان بهیچوجه معنائی خارجی و وسیع تر از آنچه خواسته شده بآنها داده و در آنصورت آنچه مسلم و غیر قابل بحث است ذکر و تأیید نموده و آنچه که احتمالی و امکان پذیر است جدا گانه اعلام کند - صورت معاینه باید علاوه بر قسمتهای مذکوره محتوی ذکر نتایج عواقب ممکنه نیز باشد تا قاضی بتواند میزان خسارت و جرم را با حجت بنویسد چه بسا ممکن است در آینده شک و تردیدی پشاکمی دست دهد و یا بخواهد صرف نظر از شکایت خود کند اما قانون باید حق خود را کاملاً اجرا نماید .

غالباً اگر موضوع معاینه بطور وضوح ثابت و شرح داده نشده باشد قبل از اخذ نتیجه بحث طولانی را ایجاب مینماید .

اگر در حوزة قضائیه پزشک قانونی باشد صورت معاینه را در محل اوراق رسمی و چاپی و اداری مینویسد و اگر معاینه کننده پزشک قانونی نباشد باید فرمول عادی ذیل را ابتدای صورت معاینه بنویسد :

امضا کننده اینصورت دکترب در طب و باجراحی که در خیابان یا کوچه مطب دارد و از طرف مأمور قضائی در روز ساعت پس از قسم یاد کردن عملیات تشریحی یا معاینه جنازه و یا مضرور و مجروحی پرداخته ام .

مشاوره پزشکی قانونی - صورت مشاوره پزشکی قانونی عبارت از مشروحه ایست که بقضای یکی از اعضاء دادسرا و یا یک محکمه و یا بعنوان دفاع از طرف متهم و یا وکیل آن بایک یا چند پزشک دیگر تنظیم یافته و در صورت اختلاف عقاید در شهادت و بدست

بنام بخداوند صحت و امن

نیامدن ادله کافیه از شهادت اولیه که قانع کننده قاضی باشد رأی خبرگان دیگر که بعنوان حکمیت خواسته شده‌اند برای آن قاضی یا محکمه رضایت بخش خواهد بود .

مشورت نامه های پزشکی قانونی حدودش وسیع تر از صورتهای معانه عادی است که پزشک قانونی مینویسد علاوه بر ذکر مقدمه و عرضحال و نتایج مشورت همیشه از حوادث و وقایع نیز بحث مینماید و بالضروره از ذکر ادله که برای صحت قضاوت و فتوی آورده شده کوتاهی نمیکند .

شهادت شفاهی - پزشکی که راهبرتی تنظیم نموده و یارائی در شورای پزشکی قانونی داده هنگام محاکمه و رسیدگی موضوع در محکمه احضار میگردد تا شفاهاهم نتیجه خدمتی که با و رجوع شده بیان نماید در این موقع با او مثل یک شاهد رفتار میشود . پزشک قانونی در ایران که سمت استخدام دولت را دارد ورقه چاهی در دست دارد و بمضمون ذیل که صورت معاینه را روی آن نوشته تقدیم دادسرا و یا محکمه مینماید (مؤلف هنگامیکه پزشک قانونی بوده صورت ذیل را تنظیم نموده است) .

تاریخ ماه ۱۳ پیوست

وزارت دادگستری

یادداشت

از اداره پزشک قانونی به شماره

محل صورت معاینه الخ محل امضای پزشک قانونی

و باید حضار و ناظرین و مأمورین رسمی هم این صورت معاینه را امضا نمایند . یعنی باید بمثل سایر شهود قسم یادکنند و هنگام حضور در جلسه محاکمه بهیچ سند و حجت و نوشته حق ندارد رجوع کند و باید تا ممکن میشود از استعمال لغات و اصطلاحات علمی و خارجی احتراز جوید و در ذکر شهادت خود مطالبی خارج از موضوع نگوید و در قسمتهائی که حضار و سایر قسم خوردگان نفهمند اصرار نرورد و آنچه که رئیس محکمه و قسم خوردگان و وکیل عمومی و یا مدافع پرسش میکند توضیح دهد تمدید کلام نداشته باشد و از آنچه نیز شنیده کلمه ذکر نکند و از حدود سؤال و پرسش جلو نیند و پیشکی حرف نزده و بیان مطلبی ننماید .

پنجم - هر پزشکی که در مواقع لازمه بوسیله اولیای دادگستری و یا مأمورین قضائی و انتظامات برای معاینه مریض یا مجروح یا جسدی و یا برای شرکت در مشورتی احضار میشود باید بطریق ذیل حق الزحمه دریافت نماید (۱)

۱ - وزارت دادگستری در پایتخت ایران و سایر استانها و فرمانداریها در اوقات خدمت اداری برای پزشک قانونی از بودجه وزارتخانه حقوقی قائل است تا در مواقع لازمه تحت اوامر اولیای قضائی قرار گیرد در مواقع غیر اداری بایستی با و فوق العاده داده شود و بپزشکان غیر مستخدم باید حق المعاینه متناسب با وقتی که صرف میکنند داده شود .

بنام خداوند صحت و امان

	۱ - برای یک معاینه	۳۰۰ ریال تقریباً - ۵۰۰ ریال
	۲ - برای معاینه با پانسمان اولیه ..	» ۴۰۰ » ۶۰۰ »
	۳ - برای یک عمل جراحی کامل ...	» ۵۰۰ » ۱۰۰۰ »
	۴ - برای تشریح نعش قبل از تدفین ..	» ۱۰۰۰ » ۱۵۰۰ »
میزان حقی که در این سال ۱۳۲۴ تعیین گردیده به نسبت گرانی و ارزانی سنوات تغییر می یابد .	۵ - برای تشریح نعش پس از بیرون آوردن از گور ...	» ۲۰۰۰ »
	۶ - برای تشریح جنازه طفل تازه بدنیا آمده قبل از سپردن بگور	» ۵۰۰ » ۱۰۰۰ »
	۷ - برای تشریح جسد طفلی پس از پخاک سپردن ...	» ۲۰۰۰ »
	۸ - هر گاه پزشکان را بدون خبر بدوی وبدون رضایتشان در محلی نگهدارند	» ۱۰۰۰ »
	۹ - برای حق حضور وشهادت پزشکان در محکمه و یادرحضور بازپرس	» ۵۰۰ »

۱۰ - اگر توقف پزشکان با عدم رضایت در محلی ادامه یابد برای هرروز توقف اجباری حقی علیحده باید پرداخته گردد تارضایت حاصل گردد .

تصدیقنامه پزشکی - این نوع تصدیقنامه عبارت از شهادتی است که پزشکی در خصوص بیماری وجرح وعجز کسی میدهد تا وی از خدمت وعملی معاف گردد ونیز راجع بسوء قصد نسبت بحیات و ناموس کسی .

تصدیقنامه که من غیر رسم نوشته شده مراسم تحلیف را ایجاد نمیکند وكافی است فقط حاوی عباراتی دقیق و درست باشد - هرطیب یا جراح یا عضو صحتی که از نظر مساعدت تصدیق خلاف واقعی از حیث ناخوشی و ناتوانی برای معافیت از حبس و یا عدم حضور عضوی در جلسه محاکمه برای دادن شهادت وغیره بدهد بمجازات میرسد واگر آن تصدیق درمقابل رشوه ویا وعده داده شده باشد مجازات شدیدتر است تصدیقنامه مرکب از سه قسمت است :

اول مقدمه که شامل اسامی ونام خانواده ومنزل پزشک وتقاضا کننده و تاریخ و مکان و منظور رسیدگی است .

دوم تحقیق و رسیدگیهایی که از نظر طبی بعمل آمده .

سوم نتیجه .

در بعضی کشورها صورت معاینه وشهادتنامه که برای دوائر دادگستری تدارک میگردد روی کاغذ تمبردار تنظیم میشود ولی در ایران این رویه معمول نیست پزشکان در محل اوراق رسمی خودشان مینویسند . باید این عادت متروک و از حیث رسمیت دادن بصورت معاینه وشهادتنامه تمبر بدانها الصاق گردد .

بنام خداوند صحت و امان

تصدیق‌نامه های زیر از داشتن تبر معافند

تصدیق آبله و تولد و فوت و کلیه تصدیق و شهادتهائیکه اطبا برحسب تقاضای قوای قضائی و نظامی میدهند و تصدیقهای بیماری برای قبول در مریضخانه ها و برای اعانه بقرا و نیز تصدیقهاییکه برای حوادث و مخاطرات کارنوشته میشود.

پزشک معاینه کننده باید در تحریر شهادت نامه دقت زیاد کند و نباید هرگز در حضور و یا از روی گفته های تقاضا کننده بنویسد نکته مهمی که باید هرطبیعی رعایت کند آنستکه هیچوقت علم و اطلاع خود را با گفتار تقاضا کننده تبدیل و تعویض ننماید خصوصاً اگر مقصود شهادت در اثبات آثار ضربه باشد.

مثلاً پزشک باید نوشته رسمی دادگستری را چنین بنویسد :

آقای خونمرد گیهائی در بدن ارائه داده به اندازه که مدت معالجه و محو آثارش روز است و مدعی است که آنها از اثر ضربت وارده فلان اسباب و آلت بوده.

هرگز نباید بنویسد فلان شخص خونمرد گیهائی ارائه داده که از ضربت حاصل گردیده خونمرد گیها را پزشک میتواند ثابت کند اما از مولد و مسبب آن نباید اظهار نادانی نماید.

پزشک فقط صورت جرح و ضرب و مرگ را باید بنویسد - مولد و موجودش را اعضاء دادسرا و در غیبت آنها اعضاء شهربانی و یا اعضاء اداره اسنیه باید کشف نمایند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

